TYDAL KOMMUNE

Planstrategi 2020-2023

Tydal kommune

Vedtatt av kommunestyret 17.12.2020.

Innhold

Behandlinger og endringer: 3
1.0 Innledning 4
1.1 Kommunal planlegging 4
1.2 Hva er kommunal planstrategi 4
1.3 Prosess 4
1.4 Virkning av planstrategien 5
2.0 Tydal kommunes langsiktige målsetninger 6
3.0 Status 2020 Tydal kommune 7
3.1 Demografi 7
3.1.1 Status i dag 7
3.1.2 Befolkningsframskriving 9
3.1.3 Arbeid og arbeidsledighet 10
3.2 Kommuneøkonomi 10
3.2.1 Kommunens driftsinntekter 10
3.2.2 Kommunens driftsutgifter 12
3.2.3 Kommunens netto driftsresultat 13
3.2.4 Kommunens fondsbeholdning 14
3.2.5 Langsiktig lånegjeld og finansutgifter 14
4. Tjenestetilbud 16
4.1. Barnehage 16
4.2 Grunnskole 16
4.3 Helse og omsorg 17
4.4 Næring og landbruk 17
4.5 Teknikk og miljø 18
4.6 Oppsummering tjenestetilbud 18
5. Tydalssamfunnet 19
5.1 Ung i Tydal 19
5.2 Arbeid i Tydal 19
5.3 Trivsel og bolyst 19
5.4 Eldre i Tydal 20
5.5 Folkehelse og universell utforming 20
Konsekvenser av covid-19-epidemien 22
5.4 Samfunnssikkerhet og beredskap 22

6 Klima og miljøutfordringer 22
7 Naturmangfold.....23
8 Landbruk, reindrift og jordvern 24
9. FNs bærekraftsmål.....24
10. Prioriterte planoppgaver i perioden 2020-2023.....25
Samfunnsplan 25
Arealplan 25
Andre planer.....26

Behandlinger og endringer:

Formannskapet 21.09.2020 – saksnummer 118/20 – vedtok å sende planstrategien på høring med noen endringer.

Høring og offentlig ettersyn 24.09.2020 – 31.10.2020.

Vurdering av innspill før ny behandling og endelig vedtak;

- Råd for eldre og personer med funksjonsnedsettelse – 23.11.2020
- Utvalg for miljø og samfunn – 25.11.2020
- Formannskapet 07.12.2020

Endelig vedtak i kommunestyret 17.12.2020.

Endringer i dokumentene mellom behandlingene og etter endelig vedtak er gjort av administrasjonen.

1.0 Innledning

1.1 Kommunal planlegging

Kommunal planlegging er et tverrfaglig fagområde som går mellom offentlig administrasjon, samfunnsøkonomi og samfunnsgeografi. Faget handler om effektiv bruk av landressurser og plassering av menneskelige aktiviteter, infrastruktur og befolkning. Gjennom kommunal planlegging skal kommunene legge opp til en ønsket utvikling av kommunen ut fra forventet utvikling og overordnede målsetninger.

Det meste av slike utviklingsplaner er lagt til kommunene. Det er kommunen som er det offentlige organet som er nærmest befolkningen, og kommunen blir derfor naturlig den viktigste aktøren i samfunnsutviklingen. Sammen med lokale næringsaktører, interessegrupper, lag foreninger og regionale og nasjonale aktører skal kommunen legge opp til medvirkning i utviklingssakene.

Kommuneplanen er det viktigste verktøyet for kommunen. Kommuneplanen skal bestå av en samfunnsdel og en arealdel. Noen kommuner velger å lage en felles plan, mens andre velger å dele opp kommuneplanen i en kommunal samfunnsplan og en kommunal arealplan. I tillegg til kommuneplanene er kommunene pålagt å utarbeide økonomiplan med årlig rullering, og en planstrategi for hver valgperiode.

1.2 Hva er kommunal planstrategi

Planstrategien er et strategisk dokument som tar for seg kommunens planverk og vurderer det opp mot utviklingstrekk, utfordringer og ønsket utvikling av kommunen. På bakgrunn av dette skal kommunal planstrategi vise hvilke planer kommunen har som bør revideres, eller legges ekstra fokus på for å nå kommunens overordnede målsetninger. Det politiske nivået i kommunen kan gjennom dette dokumentet bestemme hvilke planer som skal prioriteres i deres valgperiode for å møte kommunens behov.

Det er ingen formkrav for utarbeidelsen av kommunal planstrategi, men den bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomheter og en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden. Planstrategien skal også ta for seg regionale og nasjonale forventninger til kommunal planlegging og nabokommuner, regionale og nasjonale myndigheter skal kunne uttale seg i arbeidet. Ved behandling skal kommunestyret ta stilling til om gjeldende kommuneplaner, eller deler av disse skal revideres, eller om de skal videreføres uten endring. Forslag til vedtak skal gjøres offentlig minst 30 dager før kommunestyrets behandling.

1.3 Prosess

Kommunal planstrategi utarbeides hvert fjerde år og skal vedtas av nytt kommunestyre innen ett år etter konstituering.

Planstrategien setter et sterkt fokus på at planlegging skal være behovsstyrt og ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig. Bestemmelsen om utarbeiding av planstrategi finnes i plan og bygningsloven § 10-1.

Varsel om oppstart av arbeidet med kommunal planstrategi har vært sendt på høring til nabokommuner og regionale og nasjonale myndigheter som mulig berøres av planstrategien. Det er kommet inn 6 svar på varselet. Disse er Sametinget, Statens vegvesen, Direktoratet for mineralforvaltning, Trøndelag Fylkeskommune, Norges vassdrag og energidirektorat og Fylkesmannen i Trøndelag. For å sikre videre medvirkning skal forslag til planstrategi legges ut og gjøres offentlig minimum 30 dager før endelig vedtak i kommunestyret.

Planstrategien er gjeldene fra kommunestyrets vedtak.

1.4 Virkning av planstrategien

Planstrategien er ikke en plan i seg selv, men et viktig verktøy for politisk styring av kommunen. Dette er et dokument som skal vise kommunestyrets satsingsområder i valgperioden. Det er også en bestilling til administrasjonen om hvilke planer som skal prioriteres og revideres i valgperioden.

Planstrategien er ingen plan og er ikke rettslig bindende. Det er ingen innholds- eller formkrav, og kommunene kan utarbeide den etter behov. Med bakgrunn i dette er det heller ikke innsigelsesmulighet på kommunenes planstrategier.

2.0 Tydal kommunes langsiktige målsetninger

Planstrategien vil forholde seg til målsetningene fastsatt i Kommuneplanens samfunnsdel (2018-2028) for Tydal kommune. Tydal kommune har mange målsetninger, og mange av disse er fastsatt i andre planer eller arbeidsdokument. Disse er like gjeldende nå som før, men for et dokument som planstrategien er det viktig å dra de store linjene for utvikling. Kommuneplanens samfunnsdel har følgende hovedmålsetning:

> ***«Lokalsamfunnet Tydal skal bestå og utvikles på en bærekraftig måte til det beste for bygdas innbyggere, hyttefolk og tilreisende».***

For å utdype hovedmålsettingen er samfunnsdelen delt opp i flere underkapitler med egne målsetninger og forslag til tiltak. Delmålene er som følger:

- «***Uavhengig av fremtidig kommunestruktur skal Tydal ha:***
    - ***Lokalt tilpassede kommunale tjenester til innbyggerne***
    - ***Samfunnsutvikling på lokalt nivå***
    - ***Et levende lokaldemokrati med lokal beslutningsmyndighet***»
- «***Trivsel og bolyst skal prege lokalsamfunnet og bidra til en positiv befolkningsutvikling i Tydal***»
- «***Tydals fortrinn skal utnyttes til å utvikle et moderne og nyskapende lokalsamfunn med arbeid til alle***»
- «**Lokale naturressurser skal forvaltes på en bærekraftig måte, med hensyn til areal, miljø og klima**»

Under hvert delmål er det også utarbeidet strategier som er ment som hjelpemiddel for å nå målene. Disse vil ikke bli gjengitt direkte i planstrategien, men det forventes at samfunnsplanen er kjent og ligger til grunn ved vedtak om ny planstrategi.

3.0 Status 2020 Tydal kommune

For å kunne se på resultat av tidligere tiltak, og for å kunne måle resultat av tiltak som iverksettes nå må vi vite hvordan kommunen ser ut i dag. I dette kapitelet blir det presentert noen nøkkeltall om kommunen. Nøkkeltallene baserer seg på offentlig statistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB), Telemarkforskning, Kommunesektorens organisasjon (KS), KOSTRA- rapportering og informasjon fra sektorene i kommunen.

3.1 Demografi

Demografi er synonymt med befolkningslære. Innenfor begrepet er det studier som går på menneskelige befolkninger, deres størrelse, sammensetting og vekst. Kjennskap til demografi gir kommunen en god oversikt over trender i samfunnet. Demografikjennskap er viktig for alle kommuner, men kanskje spesielt viktig for små innlandskommuner med få innbyggere. Dette med bakgrunn i at små endringer i kommuner med få innbyggere kan medføre relativt store endringer i tjenesteytingen. Dette kan for eksempel være en ressurskrevende bruker i helsesektoren. Slike variasjoner vil ikke slå like hardt ut i større kommuner med større robusthet i tjenestene.

I små kommuner kan det være utfordrende å lese statistikken siden små endringer i antall vil medføre store endringer i statistikken. Relativt få personer kan gi store prosentvise utslag. Dette kan gi et feil bilde av kommunen, og det kan medføre at feil tiltak iverksettes.

En annen følgeeffekt av dette er at det i små kommuner er vanskeligere å forutse utvikling. Med et større datagrunnlag er det større sjanse for at dataene følger sammenlignbare områder og utviklingstrekk. I mindre datasett kan noen tilfeldige hendelser påvirke statistikken. Dette vil slå sterkt ut i for eksempel befolkningsframskrivinger. Det er viktig å understreke at tallene som skal vise utvikling frem i tid har en stor usikkerhet. Historiske tall er derimot meget sikre.

3.1.1 Status i dag

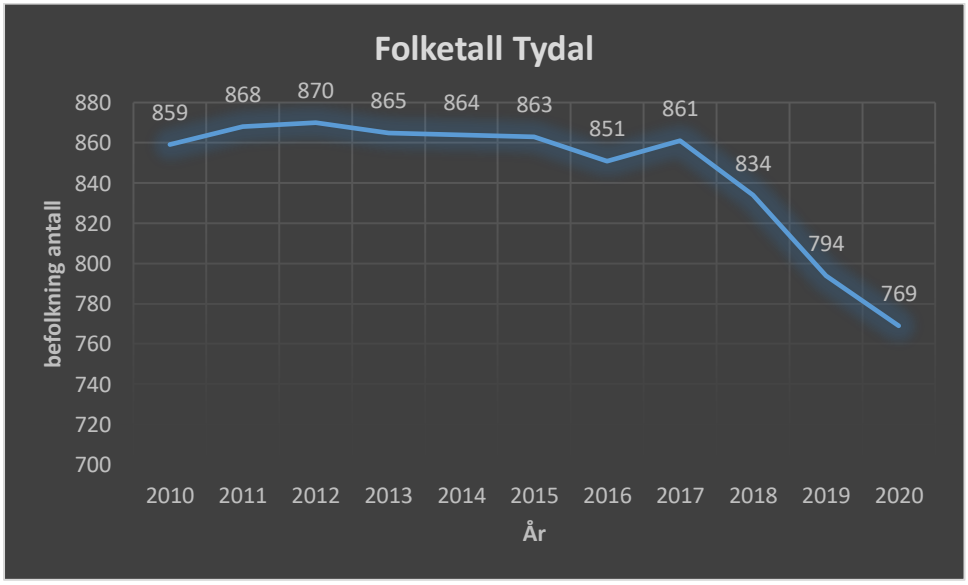

Figur 1. Viser utviklingen i folketall fra 2010 til i dag. Utgangspunktet er den første januar hvert år. Tallene er hentet fra Statistisk sentralbyrå. Befolkningsøkningen vi ser i 2011 og 2012 var en liten positiv endring på en negativ trend som har vedvart siden starten av 90-tallet (innbyggertallet var 1008 i 1990). Tydal kommune har en sterk nedgang i antall innbyggere de siste årene. Fra 2017 til 2020 har innbyggertallet sunket med 92 personer.

Utvikling i folketallet bestemmes av to forhold. Disse er tilflytting/fraflytting og dødsfall/fødsler. Er det like mange personer som flytter inn i kommunen som det er folk som flytter ut, og vi ser bort fra dødsfall og fødsler, vil vi ha en stabil befolkning. Er det derimot flere av den ene enn den andre gruppen vil vi få en endring i folketallet i kommunen. I 2019 var det vesentlig mange flere som flyttet ut av kommunen enn det var personer som flyttet til Tydal. Dette var med i å skape nedgang i folketallet. De siste ti årene har det bare i 4 år vært flere innflyttere enn utflyttere. Alle andre år har det vært flere som har flyttet ut av kommunen (Tabell 1).

Det samme gjelder fødsler og dødsfall. Er det like mange som blir født levende i en kommune som det er personer som dør, og vi ser bort fra inn og utflytting, vil folketallet i kommunen holde seg stabilt. I Tydal er det et fødselsunderskudd i 9 av 10 siste år.

I Tydal er det derfor både fraflytting og fødselsunderskudd som medfører nedgang i befolkningen (Tabell 1.), men den største enkeltfaktoren er utflytting.

Tabell 1: viser antallet døde, fødte, innflytting til kommunen og utflytting av kommunen. Tabellen viser at fraflyttingsposten er vesentlig større enn innflytting de siste to årene. Dette forsterkes av et relativt høyt fødselsunderskudd. Utflytting fra kommunen er den enkeltfaktoren som medfører størst reduksjon i innbyggertallet til kommunen.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Levendefødte	7	5	5	14	7	4	8	10	6	5
Døde	8	13	8	5	14	6	15	10	11	12
Innflyttinger	24	36	19	29	35	26	50	23	18	23
Utflyttinger	18	26	21	39	29	36	33	50	53	41
Sum	**5**	**2**	**-5**	**-1**	**-1**	**-12**	**10**	**-27**	**-40**	**-25**

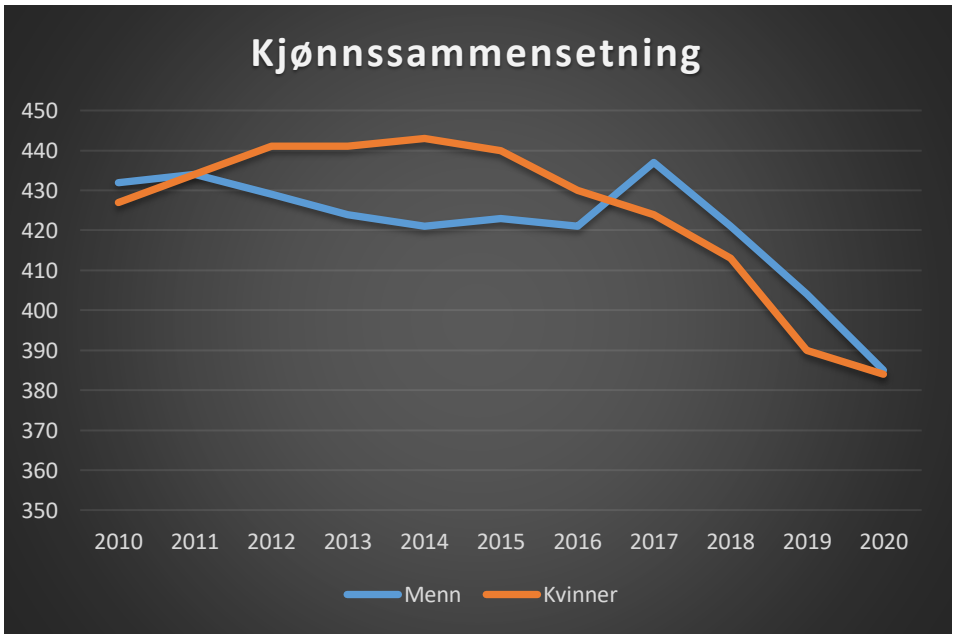

Figur 2: Kjønnssammensetning. Figuren viser at det stort sett er jevn fordeling mellom kjønnene i kommunen.

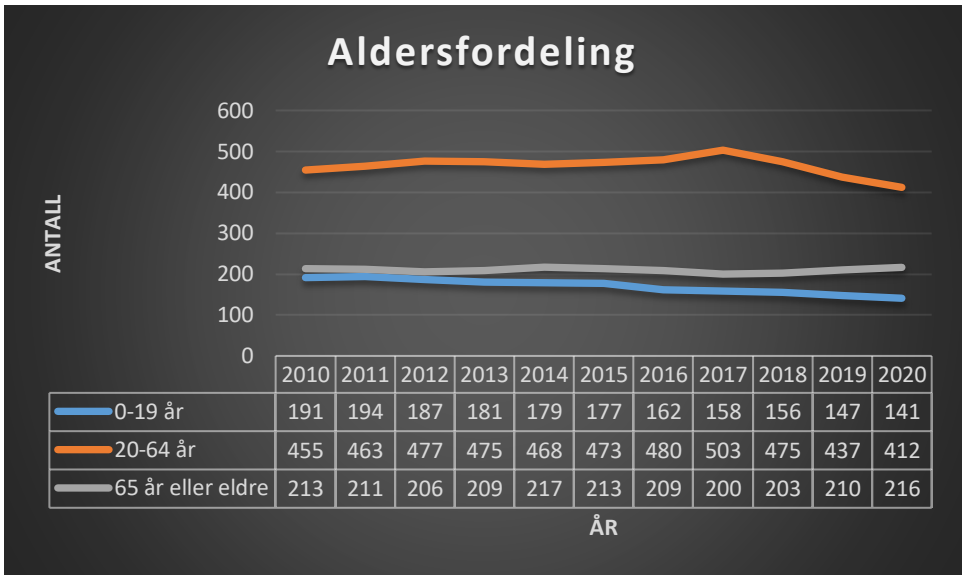

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0-19 år	191	194	187	181	179	177	162	158	156	147	141
20-64 år	455	463	477	475	468	473	480	503	475	437	412
65 år eller eldre	213	211	206	209	217	213	209	200	203	210	216

Figur 3: viser antall personer fordelt i tre aldersgrupper. Henholdsvis under 20 år som er personer som stort sett er i et utdanningsløp. Mellom 20 og 65år som er hovedmengden av personer i arbeid og personer over 65 år som er personer som er pensjonister eller nærmer seg pensjonsalder. Det er nedgang i både den yngste gruppen og gruppen i arbeidsalder, mens det er en svak økning i personer over 65 år.

3.1.2 Befolkningsframskriving

Befolkningsframskrivingen for Tydal kommune viser at nedgangen i folketall vil fortsette. Etter SSB sine prognoser vil folketallet i Tydal være på 735 personer i 2030, og 729 personer i 2040. Dette er de nye framskrivningene fra august 2020. i den gamle framskrivningen fra Statistisk sentralbyrå spådde at det ville være 784 personer i 2030, og 719 personer i 2040. Tallene er justert til å være mer positiv på lang sikt, men viser en enda større nedgang de neste ti år.

I tillegg til SSB har også Telemarkforskning framskrevet befolkningsutviklingen i kommunene. De har en annen modell som viser andre resultater. Resultatene fra Telemarkforskning viser jevnt over at nedgangen i befolkningen i Tydal vil bli større enn det SSB mener. Telemarkforskning tar inn andre faktorer som for eksempel næringsutvikling inn i sine prognoser, og avhengig av næringsutvikling og kommunens attraktivitet som bosted kommer de frem til forskjellige prognoser.

Under er tabell som viser de to framskrivningene samlet.

Lilla = SSBs middelalternativ
Blå = Befolkningsutvikling med nøytral attraktivitet. I følge Telemarksforskning befolkningsutvikling som forventet ut ifra arbeidsplassvekst og sentralitet.
Grønn = Befolkningsutvikling med høy attraktivitet på både næring og bosted.
Rød = befolkningsutvikling med lav attraktivitet både på næring og bosted.
Gul = Befolkningsutvikling i tråd med den samlede attraktiviteten kommunen har hatt historisk sett.

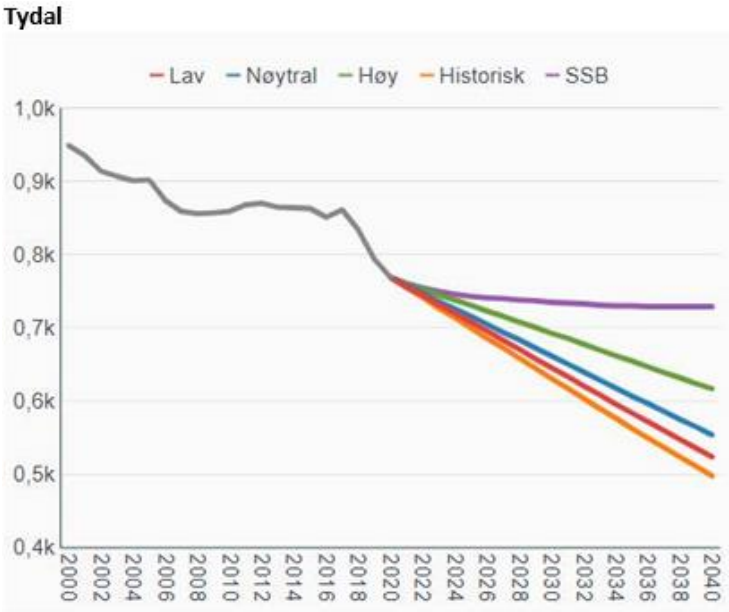

3.1.3 Arbeid og arbeidsledighet

Antallet sysselsatte i kommunen går ned. Det er færre arbeidsplasser i kommunen i dag enn det har vært tidligere. Selv om det er færre stillinger i kommunen i dag så er arbeidsledigheten lav. Det er få som er på jakt etter ny jobb i kommunen, og det er flere bedrifter som sliter med å få rekruttert til ledige stillinger.

3.2 Kommuneøkonomi

3.2.1 Kommunens driftsinntekter

Kommunen har en rekke inntektskilder; skatteinntekter fra inntekt og formue, naturressursskatt, statlige overføringer (rammetilskudd, øremerkede tilskudd mv.), gebyrinntekter, renteinntekter, eiendomsskatt fra kraftanlegg og konsesjonskraftsinntekter m.m.

Det som påvirker kommunens driftsinntekter mest er befolkningsutviklingen- og sammensetningen (endringer i aldersgruppene). Man mottar størst innbyggertilskudd for de eldste og barn i barnehage- og grunnskolealderen. Det har sammenheng med at kostnadene er størst med å gi tjenestetilbudene til disse aldersgruppene. Kommunens driftsinntekter har siden 2014 sunket markant.

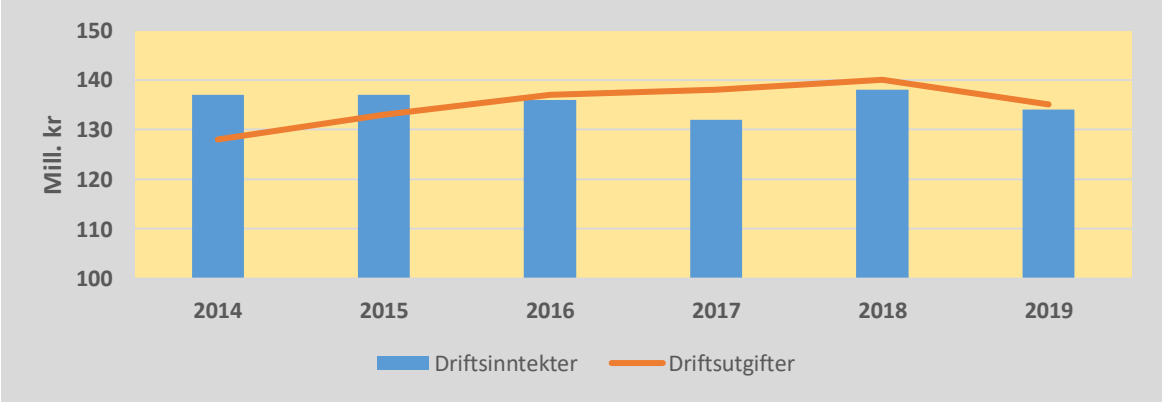

Figuren viser at driftsinntektene er lavere i 2019 enn i 2014, også i løpende kr. Korrigert for inflasjon er nedgangen betydelig større. Bakgrunnen for de reduserte inntektene skyldes først og fremst stor nedgang i eiendomsskattene, stor nedgang i antall grunnskolebarn og stor nedgang i antall barnehagebarn. Konsesjonskraftinntektene har økt noe de siste årene og har motvirket at nedgangen i driftsinntektene ikke har blitt enda større.

Over tid har antallet barn sunket dramatisk for alle aldersgruppene. Størst utslag finner vi i antallet grunnskolebarn som har sunket med utrolige 82 barn (55 %) siden år 2000 ned til 66 barn i 2019. Så sent som i 2010 var det 106 grunnskolebarn. Siden har den gang har det vært en nedgang på 40 barn tilsvarende 38 %. Bare fra 2018 til 2019 ble det en nedgang på 8 elever tilsvarende 11 %. Det har over tid også vært en stor nedgang i antallet barn i aldersgruppen 2 – 5 år. I 2000 var det 51 barn i denne gruppen mens det i 2019 er 30 barn. Det er en nedgang på 21 barn tilsvarende 41 %. De fire siste årene har det bare vært små endringer.

Den store nedgangen i både barnehage- og grunnskolebarn de siste årene gjør at kommunen over tid har fått en meget stor nedgang i inntekter gjennom inntektssystemet for disse aldersgruppene.

Hvordan kommunens driftsinntekter vil utvikle seg framover avhenger først og fremst av befolkningsutviklingen- og sammensetningen. Sammenlignet med befolkningstallet i 2019 viser den totale befolkningsframskrivingen en svak nedadgående tendens utover i planperioden. På lang sikt utover mot 2040 framskrives folketallet til godt under 700. Det vil føre til ytterligere reduserte driftsinntekter.

Eiendomsskatt fra kraftanleggene

Nedgangen i driftsinntektene har også kommet innenfor kraftinntektene. Tydal kommune har hatt eiendomsskatt på kraftanleggene i mange år. Satsen er 7 promille som er maksimalsatsen. Eiendomsskattetaksten fastsettes av ligningsmyndighetene.

Siden 2016 har eiendomsskattene fra kraftanleggene blitt redusert med over 10 mill. kr tilsvarende over 35 % av driftsinntektene. Eiendomsskatten på kraftanleggene vil i 2020 utgjøre ca. 17,5 mill. kr. Reduksjonen i eiendomsskattene fra kraftanleggene fra 2016 og framover skyldes bl.a. innfasing av tidsserier med lavere kraftpriser enn de som fases ut som legges til grunn ved beregning av eiendomsskatten på kraftverk. I tillegg er satsen for den statlige grunnrenteskatten økt og siden grunnrenteskatten kommer til fradrag i kommunens eiendomsskattegrunnlag, skjer det en forskyvning av skattegrunnlaget fra kommunene til staten.

Eiendomsskattene er anslått til årlig 17,5 mill. kr de nærmeste årene, men det vil kunne komme betydelige avvik fra dette beløpet. Beløpet utgjør ca. 12 % av kommunens driftsinntekter.

Konsesjonskraftinntekter

Eiere av større vannkraftverk har plikt til å levere en andel av kraften som produseres til kommunene som er berørt av kraftutbyggingen, såkalt konsesjonskraft. Formålet med konsesjonskraften er å sikre vertskommunene en andel av verdiskapningen som vannkraftutbyggingen gir opphav til. Vertskommunene bidrar gjennom avståelse av verdifulle naturressurser til denne verdiskapningen. I

2020 solgte kommunen ca. 36,8 GWH som vil gi ca. 8,4 mill. kr i netto driftsinntekter. Det er de høyeste inntektene kommunen noen gang har hatt fra salg av konsesjonskraft og utgjør 6 % av kommunens driftsinntekter.

Inntektene fra salg av konsesjonskraft kan variere svært mye fra år til år, hovedsakelig som følge av svært varierende priser. Disse inntektene har variert fra 2,1 mill. kr i 2016 mens de som nevnt ovenfor er budsjettert med rekordhøye 8,4 mill. kr i 2020. I skrivende stund (medio september) er kraftprisene lave og kommunen må påregne er stor nedgang i disse inntektene i 2021. Videre fremover er det vanskelig å ha noen klar mening om, men erfaringene har vist at disse inntektene har variert mye fra år til år.

Kommunen bruker alle inntektene fra eiendomsskatt og konsesjonskraftinntektene til å finansiere kommunens tjenestetilbud. Til sammen vil disse inntektene i 2020 utgjøre 26 mill. kr som utgjør 18 % av kommunens driftsinntekter. Det er fortsatt en svært høy andel selv om andelen har vært enda høyere for noen år siden. Den høye andelen gjør kommunen svært sårbar for svingninger i disse inntektene. Kommunen bør bruke mindre av disse inntektene til å finansiere den løpende driften.

3.2.2 Kommunens driftsutgifter

Sektorenes utgiftsbehov vurderes med utgangspunkt i befolkningsprognosene og eventuell kjennskap til særskilte behov ved befolkningen. Det gjøres vurderinger rundt hvordan befolkningssammensetningen vil påvirke tjenestebehovet og utgiftene.

Kommunen produserer de fleste tjenestene i egenregi, men har også et utstrakt samarbeid i det interkommunale samarbeidet Værnesregionen hvor Stjørdal kommune er vertskommune for samarbeidene. Tydal kommune deltar i følgende samarbeid:

Type tjeneste	Type tjeneste	Type tjeneste
VARIT (IKT)	Innkjøp	Lønn og regnskap
Sekretariat	Skatteoppkrever og kontroll	PPT
Barnevern	NAV	Samfunnsmedisin
Legevakt	Forvaltningskontor	DMS intermediære senger
DMS Ø-hjelpssenger	Responssenter	

Tydal kommunes andel av driftsutgiftene innenfor de samarbeidene kommunen deltar i utgjorde i 2019 12,5 mill. kr tilsvarende 9,3 % av de totale driftsutgiftene. Kommunes andel av utgiftene til Værnesregionen har økt fra 2018 som en følge av at kostnadsnøklene ble endret i Tydal kommunes disfavør fra 2019.
Det interkommunale samarbeidet i Værnesregionen er svært viktig for å kunne gi et godt tjenestetilbud til innbyggerne i Tydal. Tydal er en liten kommune som er svært sårbar med små fagmiljøer innenfor de fleste områder. Uten det interkommunale samarbeidet ville Tydal hatt betydelige utfordringer med å kunne gi et tilfredsstillende tjenestetilbud til kommunens innbyggere.

Lønn og sosiale utgifter
Kommunesektoren har en rekke utgifter knyttet til tjenesteproduksjon hvor lønn og sosiale omkostninger er de desidert største og utgjorde 78,7 mill. kr i 2019. Personalinnsats er kommunens

klart største og viktigste ressurs. Kommunen hadde 91 årsverk ved utgangen av 2019. Lønn og sosiale omkostninger utgjør ca. 60 % av kommunens totale driftsutgifter.

Lønn og sosiale utgifter har utviklet seg slik de siste årene:

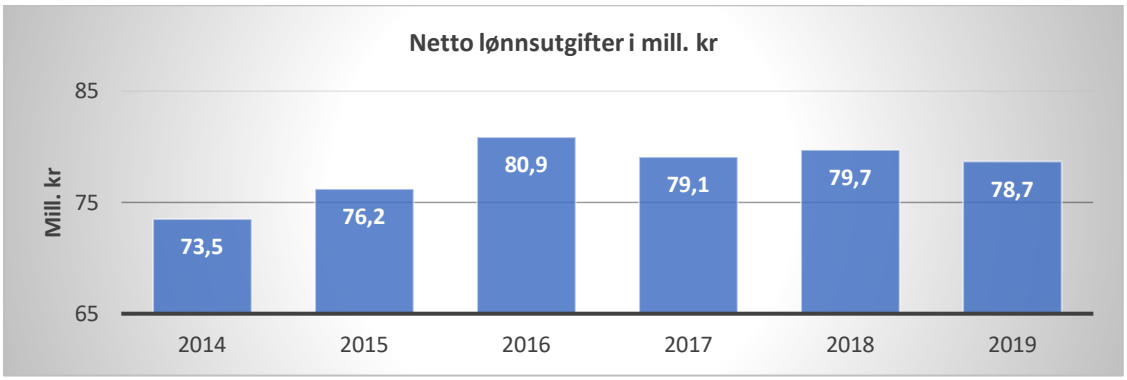

Driftsinntektene har de senere årene gått kraftig ned og kommunen har måttet tilpasse seg et lavere driftsnivå.

Inntektsreduksjonen kommer først og fremst som en følge av stor nedgang i eiendomsskattene fra kraftanleggene, stor nedgang i antall grunnskolebarn og barnehagebarn. Det at driftsinntektene har sunket så mye de siste årene har ført til at det er gjennomført tilpasninger i driftsutgiftene hvor de fleste virksomhetene har fått lavere ressurstilgang. Siden regnskapsåret 2017 har det vært gjennomført nedbemanning ved naturlig avgang for å tilpasse utgiftene til et lavere inntektsnivå. Nedbemanningen har kommet innenfor alle kommunens tjenesteområder. Utgiftene til lønn og sosiale omkostninger ble lavere i 2019 enn i 2016, også i løpende kr. Korrigert for tariffoppgjørene i perioden er nedgangen betydelig større.

Kommunen står fortsatt foran store utfordringer og arbeidet med å tilpasse utgiftsnivået til et lavere inntektsnivå vil måtte fortsette i flere år framover.

3.2.3 Kommunens netto driftsresultat

Netto driftsresultat viser hvor stor del som kan brukes til å finansiere nye investeringer og avsetninger. Netto driftsresultat er den beste indikatoren på økonomisk balanse i kommunesektoren, som igjen er viktig for å sikre et godt og stabilt tjenestetilbud. Tallet må være positivt for at kommunen skal ha økonomisk bæreevne til å finansiere investeringer og avsetninger. Frem til og med 2015 hadde kommunen store positive netto driftsresultat med hele 8 % i 2014 og 5,1 % i 2015. Nedgangen i eiendomsskattene kom for fullt i 2017 og førte til et negativt netto driftsresultat på 1 %. Fra og med dette året er det gjennomført et stort arbeid med å redusere kommunens driftsutgifter. Hvis dette arbeidet ikke hadde vært gjennomført ville kommunen hatt store akkumulerte regnskapsmessige underskudd. Det har ført til at kommunens korrigerte netto driftsresultat har vært positive både i 2018 og 2019 med henholdsvis 1,7 % og 2,5 %.

I forbindelse med behandlingen av økonomiplanen for perioden 2019 – 2022, og budsjettet for 2019, ble det vedtatt at for å skape en robust økonomi og tilstrekkelig handlingsrom skal korrigert netto driftsresultat være minimum 1,7 %. Budsjettet for 2020 er oppsatt med et negativt netto driftsresultat på 1,3 % og man er da langt unna å nå målet. Kommunen har fortsatt store økonomiske utfordringer framfor seg.

3.2.4 Kommunens fondsbeholdning

Disposisjonsfond

En kommunes beholdning av fondsmidler sier noe om den økonomiske handlefriheten kommunen har. Først og fremst gjelder det beholdningen av disposisjonsfond. Disposisjonsfond er midler som kommer fra positivt netto driftsresultat («driftsoverskudd»). Midlene kan fritt disponeres både til driftstiltak og investeringer.

I forbindelse med behandlingen av økonomiplanen for perioden 2019 – 2022 og budsjettet for 2019 ble det vedtatt at for å skape en robust økonomi og tilstrekkelig handlingsrom skal disposisjonsfondet være på minimum 9 % av korrigerte driftsinntekter. Målet innebærer at kommunen skal ha minst 12 mill. kr i disposisjonsfond med brutto driftsinntekter på ca. 134 mill. kr (2019). Disposisjonsfond er viktig å ha som buffer ved et eventuelt driftsunderskudd, svingninger i økonomien og som egenkapital i investeringer. Avsetninger til disposisjonsfond kan kun skje hvis det er positivt netto driftsresultat.

Ved utgangen av 2019 utgjorde disposisjonsfondet 19,7 mill. kr som utgjør 14,7 % av driftsinntektene. Det er noe over måltallet på 9 % og anses som bra. Det er viktig å opprettholde en høy beholdning på fondet også i fremtiden som buffer ved et eventuelt driftsunderskudd, svingninger i økonomien og som egenkapital i investeringer. Det siste gjør at man unngår for store låneopptak og dertil tilhørende finansutgifter.

Næringsfondet

Konsesjonsavgiftene settes av til næringsfondet som er et bundet driftsfond som skal nyttes til næringsutvikling. Fondet finansierer kommunens arbeide med næringsutvikling og andre samfunns- og næringsutviklingstiltak. Konsesjonsavgiftene utgjør årlig ca. 5,9 mill. kr. Saldoen pr. 31.12.19 var på 2,7 mill. kr. Næringsfondet gir kommunen muligheter innenfor dette området som mange andre kommuner ikke har.

3.2.5 Langsiktig lånegjeld og finansutgifter

Kommunen har forholdsvis lav langsiktig gjeld som påvirker kommuneøkonomien. Den totale lånegjelda utgjorde 90,7 mill. kr ved utgangen av 2019.

Ikke alle låneopptak belaster kommunens økonomi like mye. Kommunen har store investeringer i VAR-området (vann, avløp og renovasjon). Der dekkes kapitalutgiftene av gebyrer. Det har vært ulike ordninger med rentekompensasjon fra staten på visse typer investeringer. Der vil også lånene bli mindre belastende for kommunene. Kommunen tar opp en del lån til videre utlån (startlån) fra Husbanken. I gjeldende økonomiplan (2020 – 2023) anslås utviklingen i den langsiktige lånegjelda slik i mill. kr pr 31.12:

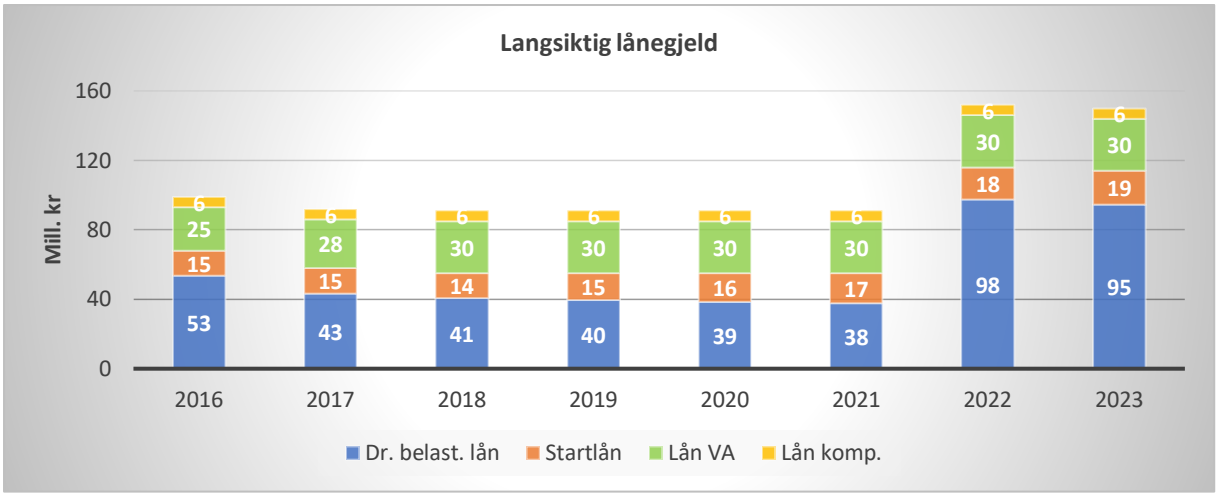

Den totale lånegjelda har de siste årene vært relativt stabil. Den delen som påvirker kommunens netto driftsresultat har sunket svakt de siste årene og utgjorde 40 mill. kr ved utgangen av 2019 tilsvarende 45 % av den totale lånegjelda (blå stolpe i diagrammet). I henhold til gjeldende økonomiplan vil lånegjelda som påvirker kommunens økonomi være noenlunde uforandret i 2021. Deretter vil den øke kraftig til nærmere 100 mill. kr i 2022. Endringene skyldes i hovedsak opptak av lån til investeringer i helse- administrasjonsbygg og omsorgsboliger. Anslaget på økt lånegjeld er usikkert og avhenger av hvor store investeringene blir. Den økte lånegjelda vil påvirke kommuneøkonomien.

Rente- og avdragsutgiftene på den delen av den langsiktige lånegjelda som påvirker kommuneøkonomien vil øke markant som en følge av opptak av lån til investeringer i helse- og administrasjonsbygg selv om rentenivået nå er svært lavt. Likevel vil ikke kommunen ha spesielt stor langsiktig gjeld som påvirker kommuneøkonomien, men det er klart at renteføisomheten blir større med høyere langsiktig gjeld. Investeringene i helse- og administrasjonsbygg skal delvis finansieres med de muligheter som finnes innenfor statstilskudd, noe egenkapital og frigjøring av budsjettmidler i kommunens driftsbudsjett.

4. Tjenestetilbud

Som en liten kommune har Tydal veldig mange arbeidsoppgaver som må løses fordelt på få ansatte. Kommunens kompetanse vurderes som god på alle tjenesteområder. Vi har relevant fagkompetanse i alle stillinger. Kommunen produserer ikke alle tjenestene selv, men kjøper flere av tjenestetilbudene fra Stjørdal kommune gjennom det interkommunale samarbeidet i Værnesregionen. Kompetansen virker også å være god her.

Utfordring fremover vil være å beholde kompetansen i organisasjonen. Det er utfordringer med å få kvalifiserte søkere til stillinger. Dette gjelder for eksempel sykepleierstillinger og ingeniørstillinger, men i det siste har det også vært vanskelig å få søkere til stillinger uten kompetansekrav. Dette har ikke vært vanskelig før, og er veldig urovekkende. Strategi for utlysninger må diskuteres i forkant av utlysninger i fremtiden. Kommunen må gå mer aktivt ut for å nå relevante søkere.

4.1. Barnehage

Stortinget vedtok i 2018 en ny bemanningsnorm og en skjerping av pedagognormen (jf. § 17 a og 18 i barnehageloven). Bemanningsnormen stiller krav om minimum én ansatt per tre barn under tre år og én ansatt per seks barn over tre år. Skjerpet pedagognorm innebærer minst én pedagogisk leder per 7 barn under tre år og minst én pedagogisk leder per 14 barn over tre år. Går man over denne grensen utløser det en ny hel stilling som barnehagelærer. Barn skal regnes for å være over tre år fra og med august det året de fyller tre år. Styrer beregnes ikke inn i pedagog- og bemanningsnorm. Lærlinger beregnes ikke inn i bemanningsnormen.

Tydal barnehage fyller både pedagog- og bemanningsnorm. Styrer, pedagogiske ledere og barnehagelærere har alle godkjent barnehagelærerutdanning. Styrer har i tillegg fullført styrerutdanning.

Antall barn etter hovedopptak, samt barnas alder danner grunnlaget for antall avdelinger og organisering i barnehagen. Det er et mål å skape gode grupper slik at barna opplever trygghet og tilhørighet til et fellesskap, samtidig som barnehagen skal være en god arena for utvikling og læring. Tydal kommune har vedtatt full barnehagedekning, og det vil si at alle som søker får tilbud om plass. Tydal barnehage har et hovedopptak 1. mars, og deretter løpende opptak gjennom hele året (politisk vedtatt). Inneværende barnehageår er det 30 barn i barnehagen fordelt på to avdelinger. Barnetallet ser ut fra prognosene ut til å holde seg noenlunde stabilt i årene som kommer.

Utfordringen med løpende opptak er at mange ikke søker til hovedopptak, som er utgangspunktet når bemanningen for neste barnehageår settes. Søknader som kommer inn i løpet av året kan medføre behov for å øke bemanningen slik at barnehagen holder seg innenfor bemannings- og pedagognormen.

4.2 Grunnskole

Lærernormen i grunnskolen ble i 2019 skjerpet og angir hvor mange elever det skal være pr. lærer, 15 elever på 1.–4. trinn, og 20 elever på 5.–10. trinn. Antallet elever inneværende skoleår er 67 og vil stige noe de nærmeste årene. Tydal barne- og ungdomsskole ligger godt innenfor norm om lærertetthet. Med tanke på god utnyttelse av ressursene har skolen kontinuerlig fokus på organisering og gruppesammensetning. Flere årstrinn er slått sammen i større grupper i mange fag og har tolærersystem i store deler av undervisningen. Dette innebærer for oss at man i stedet for at hver klasse/gruppe har et fag med en lærer hver for seg, så slår man klassene/gruppene sammen, og er to lærere sammen i en større gruppe. Erfaringer viser at dette gir en mye bedre utnyttelse av

lærerressursen, og skaper større muligheter for tilpasset opplæring samt oppfølging av hver enkelt elev både faglig og sosialt. Elevene gir oss gode tilbakemeldinger på denne måten å organisere undervisningen på.

Vi har nettopp vært inne i en veilederfase gjennom oppfølgingsordningen med bakgrunn i å øke læringsutbytte på flere områder. Fra skoleåret 2020/21 er på ny med i oppfølgingsordningen som er en ordning for kommuner som over tid ikke oppnår tilfredsstillende resultater på sentrale områder i opplæringen. Gjennom ordningen får kommunen tilbud om statlig støtte og veiledning for en periode på 3 år. Kommuner med særskilt behov for støtte til sitt utviklingsarbeid identifiseres ved bruk av et indikatorsett. Indikatorer for sentrale områder innen læringsmiljø og læringsutbytte danner utgangspunkt for en nedre grense for kvalitet.

Innsatsperioden i oppfølgingsordningen består av en forfase og en gjennomføringsfase.

4.3 Helse og omsorg

Helse- og omsorgstjenesten i Tydal omfatter mange ulike enheter og profesjoner, med en omfattende og lovpålagt oppgaveportefølje. Legevakt, forvaltningskontor, responssenter og distriktsmedisinsk senter, er tjenestetilbud som kjøpes fra Stjørdal kommune, gjennom Værnesregionsammarbeidet. Omsorgstjenesten har felles personalbase, slik at ansatte brukes fleksibelt etter behov. Pr. 1. august 2020 er gjennomsnittlig stillingsstørrelse i omsorgstjenesten ca. 60 %. Behovet for tjenester både til eldre og ressurskrevende enkeltbrukere (både yngre og eldre) er økende. Sektoren er svært sårbar i mange av tjenestene/profesjonene, og akutt fravær er spesielt utfordrende både med tanke på liten/ingen tilgang på kvalifiserte vikarer, samt en presset økonomi. Samlet medfører dette at det til tider er utfordrende å drifte enkelte av tjenestene faglig forsvarlig. Korona-pandemien har utfordret sektoren ytterligere (flere oppgaver, økt fravær), og vil sannsynligvis gi utfordringer i hele valgperioden. Fremtidige fokusområder for sektoren er blant annet nytt helse- og omsorgsbygg med heldøgns bemannede omsorgsboliger, Helseplattformen, ny organisering/struktur for mer helhetstankegang og samhandling, samt tiltakspakke knyttet til eldrereformen «Leve hele livet».

4.4 Næring og landbruk

Sektor Næring og landbruk består i 2020 av 3,5 årsverk; sektorleder næring og landbruk, rådgiver landbruk, saksbehandler næring og landbruk og veterinær. Næringsavdelingen skal tilrettelegge for næringsutvikling og vekst i Tydal. Sektoren forvalter nærings- og omdømmefondet. Kultur og ungdomsarbeid er også underlagt sektoren. Kulturplan 2012-2026 «kultur til tusen» gir generelle føringer på hva kommunens kultursatsing innebærer. Det er ikke ansatt egen ressurs på kulturfeltet. Kommunen har flere virkemidler for kulturlivet i Tydal. Her nevnes kulturmidler, omdømmefond, kulturhus og Brekka bygdetun. Felles SLT-koordinator for Selbu og Tydal har ansvar for ungdomsrådet og koordinerer og tilrettelegger for junior- og ungdomsklubb. Landbruksavdelingen har ansvar for forvaltningsoppgaver, økonomiske støtteordninger og utviklingstiltak i avdelingen. Det ble i 2019 innledet et samarbeid med Selbu kommune innen landbruk. Dette medfører ingen endring i ressurstilgang eller økonomisk for kommunene, men et samarbeid med best mulig ressursutnyttelse. Med en stadig negativ befolkningsutvikling viser det seg vanskelig å tiltrekke seg gründere med tilgang til kapital og vilje til å velge å bosette seg og etablere næringsvirksomheter i Tydal. For å lykkes i å snu denne trenden, er man helt avhengig av felles forståelse og at det blir jobbet mot felles mål både politisk og administrativt.

4.5 Teknikk og miljø

Teknikk og miljø har et vidt spekter av arbeidsoppgaver. Sektoren har ansvar for blant annet kommunens vann og avløpsanlegg, miljøsaker, kommunens bygninger, kjøkken, renhold, vaskeri, vaktmester, byggesak, plan, oppmåling, naturforvaltning, kommunale veier, gatelys og drift av andre anlegg.

Sektoren har et stort ansvarsområde og er på mange områder nødt til å fri seg fra oppgaver for å kunne tilpasse seg dagens situasjon med en svekket kommuneøkonomi. Sektorens hovedutfordringer er en stor bygningsmasse med et stort vedlikeholdsetterslep og manglende ressurser til vedlikehold. Sektoren ønsker å komme seg ned på antall kvadratmeter kommunale bygg for å kunne levere bedre tjenester på de resterende. En oppgradert bygningsmasse vil også gi kommunen en bedre miljøprofil med lavere behov for energi til blant annet oppvarming. Mindre bygningsmasse vil medføre en bedre oppfølging av andre tjenester som kommunen leverer slik som helse, omsorg og oppvekst. Det vil gjennom planlegging av et nytt helse og administrasjonsbygg bli tatt en omfattende gjennomgang av eksisterende bygningsmasse for å kartlegge muligheter vi har i dag.

Sektoren leverer vann av god kvalitet til sine brukere og avløpshåndteringen er god. Utfordringen innenfor vann og avløp er at selvkostregnskapet ikke er i balanse. Dette medfører at kommunens driftsmidler blir belastet for å subsidiere tjenester som egentlig skal være selvfinansierende. I tillegg er det ikke rom for utbedringer og utskifting av gamle anlegg og rørmateriell. Dette kan forringe tjenesten i fremtiden.

Tydal kommune har tidligere hatt god økonomi. Kommunen har derfor tatt på seg et stort samfunnsansvar og gått inn i mange avtaler som påfører kommunen store ekstrakostnader. Disse avtalene belaster i stor grad sektor teknikk og miljø. Slike avtaler må kommunen forsøke å fri seg fra for å spare inn på driftsutgiftene.

Sektoren er sårbar innenfor plan, miljø og byggesak. Det er heller ikke enkelt å rekruttere i disse stillingene. Det gjør området meget sårbar for oppsigelser eller langtidsfravær. Dette er ikke spesielt for teknikk og miljø, men et problem vi ser går igjen i flere sektorer.

4.6 Oppsummering tjenestetilbud

En liten kommune gir nærhet til tjenestene. Tydal kommune leverer gode tjenester til brukerne. Kvaliteten på tjenesteytingen er noe kommunen også må ha stort fokus på videre. I forhold til inntekter bruker kommunen for mye ressurser på drift og driftsutgiftene må reduseres. Sektorene skal ned på kjerneaktivitet. Det vil si at vi skal ha fokus på de lovpålagte arbeidsoppgavene og skjære ned på andre arbeidsoppgaver som vi yter i dag. På denne måten skal det frigjøres ressurser som kan omdisponeres eller spares inn. Denne omstillingen vil være en krevende prosess, men helt nødvendig for at Tydal skal levere lokalt tilpassede tjenester over tid jamfør samfunnsplanen.

5. Tydalssamfunnet

5.1 Ung i Tydal

Investering i gode oppvekstvilkår for barn og unge er en vesentlig del av ei god framtid for Tydal. Å legge til rette for gode oppvekstmiljø i hele kommunen, utvikle barnehage-, skole- og SFO-tilbud med kvaliteter som fremmer god læring, mestring og inkludering er viktig. Det innebærer samtidig å jobbe aktivt med helsefremmende tiltak som bidrar til å utjevne sosiale forskjeller, og tidlig oppdage og følge opp utsatte barn, unge og deres familier.

Ettersom hverdagen blir mer og mer stillesittende blir det desto viktigere å forme omgivelsene slik at de gir rom for og frister til lek, samvær og fysisk utfoldelse. Barn og unges oppvekstvilkår må derfor vies stor oppmerksomhet i planlegging og utvikling av vårt lokalsamfunn. De må kunne gå eller sykle trygt dit de skal: skole, venner, idrettsplasser, møteplasser mv.

Det må finnes arealer og steder der ulike aldersgrupper kan møtes og utfolde seg. Man må også tenke på hva eldre barn og ungdommer trenger av områder hvor de kan drive med aktiviteter og utfolde seg.

Medvirkning fra barn og unge er en kilde til ideer og forslag som kan gjøre stedet mer spennende og attraktivt. Aktiv deltakelse i stedsutviklingsprosesser bidrar også til at ungdommen får en mer positiv holdning til stedet og større lyst til å bo der i fremtiden. Plan- og bygningsloven setter krav til private og offentlige aktører som fremmer planer at de skal sørge for barn og unges medvirkning.

5.2 Arbeid i Tydal

Tydal kommune har som målsetning at «Tydals fortrinn skal utnyttes til å utvikle et moderne og nyskapende lokalsamfunn med arbeid til alle». Antall arbeidsplasser i kommunen går ned sammen med innbyggertallet i kommunen. Det skapes få nye arbeidsplasser innenfor nye næringer i kommunen. Likevel er arbeidsledigheten i Tydal veldig lav. Det er vanskelig å besette ledige stillinger. Dette gjelder for yrker med høyt krav til kompetanse, men også stillinger uten krav til utdanning. Tydal har en utfordring på dette området, og det er noe som kommunen må jobbe aktivt med i årene som kommer.

Kommune har et pågående prosjekt med å få etablert et datalagringssenter i kommunen. Dette er et spennende prosjekt som bygger opp under målsetningen om å utnytte kommunens fortrinn til å utvikle moderne arbeidsplasser. Det må også i dette prosjektet jobbes hardt med å skaffe til veie kompetent arbeidskraft den dagen et datalagringssenter står klart.

Tydal kommune har virkemidler som for eksempel billig næringseiendom, næringsfond og god fiberdekning for å kunne bistå i en etableringsfase eller videreutvikling av eksisterende bedrifter. Det er viktig for en liten distriktskommune som Tydal å gjøre seg til en attraktiv kommune å bo i. Dette vil få folk til å bosette seg og jobbe i kommunen. Her er det viktig å være kreativ og gjøre tiltak som utgjør forskjellen fra andre kommuner som konkurrerer om de samme menneskene og den samme arbeidskraften. Vi må våge å satse og gjøre noen utradisjonelle valg.

5.3 Trivsel og bolyst

«Trivsel og bolyst skal prege lokalsamfunnet og bidra til en positiv befolkningsutvikling»

Tydal kommune har mange fortrinn. Kommunen har gode helsetjenester, ledige arbeidsplasser, ingen eiendomsskatt, ledige sentrumsnære boligtomter, ledige barnehageplasser for å nevne noe. Til tross for dette har innbyggertallet i Tydal gått drastisk ned de siste årene. Fraflytting har vært den største enkeltgrunnen til den negative befolkningsutviklingen. Kommunen må kartlegge hvorfor så

mange velger å flytte fra kommune for så å spisse arbeidet med å snu denne utviklingen. Hvilke tilbud vil gjøre Tydal til en mer attraktiv kommune å flytte til?

Det er satt i gang en stor utbygging av fiber i kommunen. Dette vil muliggjøre at flere kan jobbe hjemmefra, eller starte bedrifter som baserer seg på tjenester over nettet. Ofte når noen takker nei til stilling i kommunen er det behovet for jobb til samboer som er begrunnelsen. Bedre datakommunikasjon vil åpne muligheter for nye typer næringer, og geografi spiller stadig mindre rolle ved nyetableringer.

5.4 Eldre i Tydal

Andelen eldre i Tydal er høy sammenlignet med andelen yrkesaktive, og den vil øke i årene som kommer. Mange eldre er friske og aktive mennesker, og er en uvurderlig ressurs for samfunnet. Det er likevel viktig å legge til rette nærmiljø og tjenester, slik at alder og evt. redusert funksjonsnivå ikke blir til hinder for kunne å bo lengst mulig hjemme, delta i aktiviteter og klare seg selv mest mulig. En utredning gjort av «Ressurssenter for omstilling i kommunene» viser at Tydal mangler heldøgns bemannede omsorgsboliger, som en del av omsorgstrappa. Tilgang på kollektivtilbud og taxitjenester er viktig for at eldre skal komme seg til ulike aktiviteter og treffsteder. Tilgangen på transporttjenester er minimal i Tydal, og med de store geografiske avstandene som er i kommunen, er dette er ofte trukket frem som en stor utfordring, og en kilde til ensomhet. Eldrereformen «Leve hele livet» (Meld. St. 2017-2018), som det er en forventing om at kommunen skal jobbe ut i fra de neste årene, skal bidra til at eldre kan mestre livet lenger og ha en trygg og aktiv alderdom. Reformen er tverrsektoriell, og kommuner som tar de gode løsningene i bruk vil bli belønnet i statlige støtteordninger. Sammen med tiltaksplan knyttet til «Leve hele livet», blir det i kommende periode også viktig å ha fokus på nytt helse- og omsorgsbygg med heldøgns bemannede omsorgsboliger.

5.5 Folkehelse og universell utforming

Kunnskapsgrunnlaget «Oversikt over folkehelsen og påvirkningsfaktorer i Tydal kommune» fra 2016, utkast under sluttføring fra 2020, samt den løpende kunnskapsoversikten om folkehelse i Tydal skal etter folkehelselovens § 6 ligge til grunn for arbeidet med kommunens planstrategi.

God helse innebærer ikke bare fravær av sykdom eller lidelser, men er en tilstand av fullstendig fysisk, psykisk og sosialt velvære. Dette betyr at helse også handler om trivsel, livskvalitet, mening med tilværelsen og evne til å mestre hverdagens utfordringer, også når livet er vanskelig. Folkehelsearbeid handler derfor både om å fremme livskvalitet og trivsel og å redusere risiko for sykdom og helseproblemer. Det handler også om å arbeide for en jevnere fordeling av god helse i befolkningen. I dag har innbyggere med lang utdanning og høy inntekt bedre helse og lever lengre enn de med lav utdanning og inntekt, også i Tydal.

Planstrategien er en viktig del av samfunnsplanleggingen, som er grunnleggende for folkehelsen i kommunen. Planlegging i alle etater må ta høyde for sin egen betydning i folkehelseutviklingen. Mange forhold i samfunnet bidrar til befolkningens helsetilstand, og alle samfunnssektorer spiller en viktig rolle i folkehelsearbeidet, globalt og lokalt.

I Tydal forvaltes ressurser som har innvirkning på lokalt klima og naturmiljø, og dermed befolkningens tilgang til natur, ren luft og rent vann, som igjen har innvirkning på innbyggernes helse. Lokalsamfunnets utforming og tilgjengeligheten til tettsteder, sentrum, bygg og anlegg er viktige faktorer for inkludering, tilhørighet og trivsel. Det samme er mulighetene for aktivitet (arbeid, lek, læring, fritid) i kommunen. En god barndom er viktig i seg selv og legger grunnlaget for god helse senere i livet. Å være i arbeid er en av de viktigste enkeltfaktorene for god helse. Arbeid bidrar til økonomisk trygghet, bedre boligstandard, sosiale nettverk og økt handlefrihet, i tillegg til å ha andre

viktige sosiale og psykologiske funksjoner. Alle disse bakenforliggende faktorene virker inn på innbyggenes tilgang til sosiale nettverk og deres levevaner, som har en umiddelbar betydning for helse og livskvalitet hos enkeltpersoner.

God helse i befolkningen er en av våre viktigste ressurser, både for hver enkelt av oss og for samfunnet. Folkehelseaspektet skal inngå i alt planverk i kommunen, for å møte folkehelseutfordringene kommunen står ovenfor. Alle kommunale planer bør ha et punkt som beskriver planens innvirkning på folkehelsen. Folkehelsearbeid er samfunnets samlede innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte påvirker folks helse og livskvalitet.

«Oversikt over folkehelsen og påvrirkningsfaktorer i Tydal kommune 2020» er under utarbeidelse, og arbeidet så langt viser følgende styrker og utfordringer for folkehelsen i Tydal, som skal inngå som grunnlag for prioriteringer i planstrategien.

Styrker:

- Lav andel arbeidsledige og høy sysselsettingsgrad
- Lav andel mottakere av stønad til livsopphold og lav andel lavinntektsfamilier
- En liten kommune gir bedre oversikt og gjør det lettere å se «alle»
- Skoletrivselen er høy blant elevene
- Høy deltakelse i kulturlivet, frivilligheten og ved valg
- De fleste barn og unge trives, har venner og bruker de tilbudene som finnes i kommunen
- Innbyggerne føler seg trygge i Tydal
- Det er god tilgang til natur, friluftsliv, ren luft og stillhet
- En lav andel innbyggere (og ingen ungdomsskoleelever) røyker daglig
- Forventet levealder er stabilt høy for innbyggerne i Tydal
- De fleste innbyggerne (unge og voksne) opplever helsa si som god

Utfordringer:

- Folketallet går ned, særlig i de yngre aldersgruppene, og prognoser viser ytterligere nedgang
- Økning i andel eldre i befolkningen, samtidig som antall fødsler har gått ned over tid
- Økning i andel uføre i kommunen over tid, samt økning i andelen kvinner med legemeldt sykefravær
- Det er vanskelig å rekruttere relevant arbeidskraft
- Andelen elever som opplever mobbing har gått opp over tid
- Samlet kan det se ut som mange elever er umotiverte for skolearbeid (motivasjon, lekser, skulking, kjeder seg)
- Barn og unge savner fritidstilbud og -aktiviteter
- Tydalsungdommen bruker svært mye tid foran skjerm utenom skoletid
- En lavere andel voksne i Tydal oppgir daglig fysisk aktivitet enn resten av fylket, og mange spiser ikke «fem om dagen»
- En forholdsvis høy andel ungdommer får lov å drikke alkohol av foreldre, og mange får med seg alkohol hjemmefra
- En forholdsvis høy andel kvinner opplever helsen sin som dårlig og har fysiske og psykiske helseplager

Konsekvenser av covid-19-epidemien

Vi står for tiden oppe i en uvanlig situasjon med covid-19, som kan bli kritisk for folkehelsen både lokalt og nasjonalt. Den kortsiktige helsemessige konsekvensen handler om syke og døde som følge av pandemien. På lang sikt vil vi kunne se økonomiske konsekvenser for både individ og samfunn, som igjen vil kunne påvirke helsetilstanden i befolkningen. Usikkerhet og uvisshet med tanke på personlig økonomi og fremtid vil kunne gi psykiske helsekonsekvenser i befolkningen i mange år framover.

5.4 Samfunnssikkerhet og beredskap

En viktig kommunal samfunnsoppgave, er å verne mot og håndtere hendelser som truer grunnleggende verdier og funksjoner, og setter liv og helse i fare. Slike hendelser kan være utløst av naturen, være et utslag av tekniske eller menneskelige feil eller bevisste handlinger. Kommunen har en lovpålagt kommunal beredskapsplikt (Sivilbeskyttelsesloven § 14 og § 15), som er konkretisert i Forskrift om kommunal beredskapsplikt.

Kommunene skal gjennomføre en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse, for å kartlegge, systematiskere og vurdere sannsynligheten for uønskede hendelser som kan inntreffe og hvordan disse kan påvirke kommunen. Tydal sin ROS-analyse ser fra 2013, med en lettere revisjon i 2016. Det er nå på tide med et større arbeid med bred involvering knyttet til ny revisjon.

Overordnet beredskapsplan oppdateres på våren hvert år, samt etter alle beredskapsøvelser. Planen skal baseres på kommunens ROS-analyse, og det er derfor naturlig at denne også revideres i tilknytning til ROS-analysens revisjon.

Den utfordrende situasjonen med korona-pandemien, har understreket viktigheten av beredskaps- og kontinuitetsplanlegging. Kommunen innehar mange samfunnskritiske funksjoner som også må opprettholdes ved høyt personellfravær.

ROS-analysen viser at Tydal er lite utsatt for naturskapte/klimatiske kriser. Kommunen har høyest samlet risikoscore knyttet til ulykker som berører/involverer flere, samt svikt i tilgang på spesifikk og nødvendig kompetanse.

6 Klima og miljøutfordringer

Verdens klima er i endring. I Norge vil vi se det gjennom et varmere klima og mer ekstremvær enn tidligere. Det er viktig at man tar høyde for dette i planlegging fremover. For Trøndelags del er de største utfordringene økt nedbør og flere tilfeller med styrtregn. Med mer nedbør øker også faren for skred. Temperaturen er ventet å stige mellom4-4,5 grader i Trøndelag. Dette vil medføre en lengre vekstsesong på 1-3 måneder avhengig av hvor man er i Trøndelag. De største temperaturendringene er ventet å komme i innlandet.

Figur hentet fra «Klimaprofil Sør-Trøndelag» oppdatert juli 2017:

ØKT SANNSYNLIGHET	
Kraftig nedbør	Det er forventet at episoder med kraftig nedbør øker vesentlig både i intensitet og hyppighet. Dette vil også føre til mer overvann
Regnflom	Det forventes flere og større regnflommer
Jord-, flom- og sørpeskred	Økt fare som følge av økte nedbørmengder
Stormflo	Som følge av havnivåstigning forventes stormflonivået å øke

USIKKERT	
Sterk vind	Trolig liten endring
Steinsprang og steinskred	Hyppigere episoder med kraftig nedbør vil kunne øke hyppigheten av disse skredtypene, men hovedsaklig for mindre steinspranghendelser
Fjellskred	Det er ikke forventet at klimaendringene vil gi vesentlig økt fare for fjellskred

MULIG ØKT SANNSYNLIGHET	
Tørke	Til tross for mer nedbør, kan høyere temperaturer og økt fordampning gi noe økt fare for tørke om sommeren
Isgang	Kortere isleggingssesong, hyppigere vinteris-ganger samt isganger høyere opp i vassdragene
Snøskred	Med et varmere og våtere klima vil det oftere falle regn på snødekket underlag. Dette kan redusere faren for tørrsnøskred og øke faren for våtsnøskred i skredutsatte områder
Kvikkleireskred	Økt erosjon som følge av økt flom i elver og bekker kan utløse flere kvikkleireskred. Sør-Trøndelag er særlig utsatt for kvikkleireskred

UENDRET ELLER MINDRE SANNSYNLIGHET	
Snøsmelteflom	Snøsmelteflommene vil komme stadig tidligere på året og bli mindre mot slutten av århundret

Tabell 1. *Sammendrag som viser forventede endringer i Sør-Trøndelag fra 1971-2000 til 2071-2100 i klima, hydrologiske forhold og naturfarer som kan ha betydning for samfunnssikkerheten.*

I Tydal er vi i stor grad forskånet fra de store utfordringene som er ventet å komme. Kommunen er spredt bebygd og det er sjeldent problemer med overvannshåndtering som er et problem i mer tettbebygde strøk. Samtidig er vassdragene i Tydal i stor grad regulert til kraftproduksjon med tilhørende vannmagasiner. Disse kan benyttes til å bremse flommer ved store nedbørsmengder eller kraftig vårflom. Topografien i kommunen er også fordelaktig med i all hovedsak god høydeforskjell mellom bebyggelse og vassdrag. Utfordringene som følge av økt nedbør og styrtregn vil i Tydal i størst grad komme til syne i de mindre sidevassdragene. Dette vil kunne skade tilliggende bebyggelse eller vaske ut veier som kan avskjære enkelte fra viktig infrastruktur i kortere perioder.

Levemiljøet i Tydal er godt. Det er lite svevestøv og støy å ta hensyn til i kommuneplanleggingen. Det er gode rekreasjonsområder i kommunen, og det er tilrettelagte turområder i nærheten av alle tettsteder. Dette må bevares videre.

7 Naturmangfold

Tydal er en grisgrendt kommune med stor spredning i bebyggelsen. Landskapet i Tydal kommune er spesielt i forhold til resten av sør/østlandet med dalstrøk og høye spisse fjell. Lenger sør i landet er det mer avrundet slake hellinger som er mest fremtredende. Den store variasjonen i kommunen med alt fra frodige beitelandskap i dalstrøkene til det karrige fjellandskapet med rabbevegetasjon og de mest hardføre plantene gir rom for mange naturtyper og et omfangsrikt artsmangfold. Det som også kjennetegner Tydal er at kommunen er relativt næringsrik til å være en innlandskommune høyt over havet. Dette gir blant annet meget gode beiteområder for husdyr og vilt.

Den største utfordringen for artsmangfoldet er ødeleggelser av leveområder og klimaendringer. Selv om Tydal er en liten kommune er det flere store inngrep i kommunen som har medført forringelse av naturverdiene i kommunen. Disse store inngrepene er i all hovedsak knyttet til vannkraft med tilhørende infrastruktur. Et eksempel er Nesjøen der det ble vedtatt å demme ned store landarealer med rike myrer og frodig vegetasjon.

I tillegg til kraftutbyggingen begynner fritidsbebyggelsen med tilhørende infrastruktur å legge beslag på store arealer. Denne bebyggelsen ligger typisk i bjørkeskogen opp mot fjellskogen som er et viktig område for vilt og fuglearter. Det er viktig å bevare noen områder med sammenhengende fjellbjørkeskog for å bevare disse områdene. Dette er viktig både som beiteland for reindrift, men også for vilt.

Tydal kommune har i samfunnsplanen vedtatt at kommunen skal forvalte lokale naturressurser på en bærekraftig måte med hensyn til areal, miljø og klima. Dette er en målsetning som forplikter, og selv om kommunen er grisgrendt bebygd så er ikke denne målsetningen noe som man oppnår uten videre. Arealplan må legge opp til en fornuftig arealbruk som tar sikte på økt verdiskapning og sysselsetting samtidig som arealbruken skal være minst mulig. Dette er fullt mulig gjennom god planlegging og ansvarlig styring av kommunen.

8 Landbruk, reindrift og jordvern

Landbruket er under endring. Det som før var mange små og mellomstore bruk er blitt til færre, men vesentlig større. Utviklingen har kommet dit an mange velger og legge ned, mens de som ønsker å drive i landbruket blir tvunget til å satse betydelige summer på utbygging av store driftsbygninger og dertil store redskaper. Det er i de senere årene bygd ut flere store fjøs i Tydal. De største brukene driver i all hovedsak med melkeproduksjon. Det finnes også noen som driver med kjøttfe og sau.

Utfordringene for dagens samlede arealbruk i Tydal er forholdet mellom arealer til utbygging, og hensynet til naturmangfold, matproduksjon, friluftsliv og reindrift (LNFR). Selv om hensynene legger begrensninger for ny bebyggelse og næring, gir det også unike muligheter for bruk av naturen. I tillegg til å inngå i to reinbeitedistrikter er store deler av kommunen nå landskapsvernområder og nasjonalpark.

Reindrift er en liten næring i nasjonal målestokk, men i samisk og lokal sammenheng (distrikt) har den stor betydning for økonomi, sysselsetting og kultur. Lønnsom reindrift krever store arealer. Reinens naturlige forflytting og en nomadisk driftsform er selve bærebjelken for en optimal produksjon. Det er til tider en utfordring at det i flere situasjoner finnes motstridende interesser mellom øvrig næringsliv, friluftsliv og reindrift.

Vi trenger dyrket og dyrkbar jord for å sikre matforsyning på lang sikt. Derfor bør vi i størst mulig grad unngå å bygge veier, boliger og industribygg på dyrket mark. Jordvern innebærer å sikre at den beste jorda fortsatt brukes til å dyrke mat, og ikke blir omdisponert til andre formål. Samtidig må jordvern balanseres mot andre samfunnsbehov. Arealer for matproduksjon er viktig å ta vare på. Dette gjelder både de arealene som allerede er opparbeidet og areal som er egna til nydyrking. I Tydal finnes områder med rike utmarksbeiter. Kartlegginger av beiteressursene i utmarka viser et betydelig potensial for økt produksjon innenfor de grovfôrbaserte landbruksnæringene.

9. FNs bærekraftsmål

I 2015 vedtok FNs generalforsamling 2030-agendaen for bærekraftig utvikling. Agendaen gar 17 utviklingsmål for å fremme sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft. Målene er verdens felles arbeidsplan for å sikre sosial rettferdighet og god helse. Målene skal også stanse tap av naturmangfold og klimaendringer.

Målsetningene i FNs bærekraftmål er overordnede, men for å lykkes i dette arbeidet er det viktig at regionale og kommunale myndigheter følger opp om målsetningene. Kommunene er de som er nærmest befolkningen og de lokale bedriftene samtidig som at de er ansvarlig for mye av den sosiale og fysiske infrastrukturen som påvirker befolkningens levekår. Kommunen har slik sett en nøkkelrolle for å lykkes med målsetningene.

Selv om mange av målene allerede er oppfylt i Norge, gjenstår mye arbeid. Et eksempel er mål 12 som handler om ansvarlig forbruk og produksjon, der vi må jobbe for å redusere matsvinn. For å stoppe klimaendringene på mål 13, må Norge redusere utslippene sine. Som en av Midt- Norges største kraftkommuner leverer Tydal kommune ren energi til langt flere enn egne innbyggere. Tydal bidrar i stor grad for at Norge skal nå målet om ren energi til alle. Det er viktig at kommunen har fokus på de målsetningene som det er mest å hente.

10. Prioriterte planoppgaver i perioden 2020-2023

Planstrategien skal blant annet ta for seg kommuneplanen for å vurdere revisjon av disse i kommunestyreperioden.

Samfunnsplan

Tydal kommune samfunnsplan ble utarbeidet forrige valgperiode. Den ble vedtatt i 2018, og inneholder mange gode strategier og tiltak for Tydalssamfunnet. Samfunnsplanen vurderes å fremdeles være oppdatert, og vil være et godt hjelpemiddel de kommende årene. Det er ingen grunn til å revidere denne planen i nåværende valgperiode, men det bør legges ned et arbeid for å forankre samfunnsplanen inn i annet planverk kommunen har. Samfunnsplanen bør forankres i en større grad og være førende i kommunens saksbehandling og beslutningstaking.

Arealplan

Tydal kommunes arealplan er fra 2012. Arbeidet med revidering av denne planen er i gang. Revisjonen av arealplanen bør knytte arealplanen opp mot de overordnede føringene til samfunnsplanen og fornyes opp mot nasjonale og regionale plankrav. Blant annet er kommunen gjennom Kulturminneloven pålagt å ha en helhetlig og systematisk forvaltning av kulturminner og kommuneplanens arealdel bør inneholde en konkret plan for hvordan dette skal ivaretas. Ny arealplan vil forhåpentligvis bli vedtatt i løpet av valgperioden.

Andre planer

Under følger en liste med noen av de mer omfattende planverkene som kommunen har. I tillegg til forslag for revidering av disse. Noen bør revideres denne valgperioden, mens andre kan vente. En av kommunens største utfordringer er befolkningsnedgang og reduserte inntekter. Det er veldig viktig å ha fokus på dette når planer skal revideres.

Plan	**Mål**	**Status**	**Tidsperspektiv**
Kommuneplan			
Samfunnsdel	Kommuneplanens samfunnsdel skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Den bør inneholde en beskrivelse og vurdering av alternative strategier for utviklingen i kommunen.	Gjennomgås med «nytt» kommunestyre første halvdel 2021. Eventuell justering vil man måtte ta stilling til ut fra denne gjennomgangen.	Første halvdel 2021.
Arealplan	Kommuneplanens arealdel skal angi hovedtrekkene i arealdisponeringen, og rammer og betingelser for hvilke nye tiltak og ny arealbruk som kan settes i verk. Tiltakene skal ses i sammenheng med målsetninger og strategier satt i kommuneplanens samfunnsdel. Den skal også beskrive viktige hensyn som må ivaretas ved disponeringen av arealene.	Igangsatt arbeid ble stoppet høsten 2020. Gjennomgangen av kommuneplanens samfunnsdel vil bli førende for dette arbeidet. Arbeidet settes i gang når man har forankret samfunnsdelen for «nytt» kommunestyre.	Tar sikte på å ha en ny arealplan i løpet av 2022.
Overordnet beredskapsplan	Overordnet mål for Tydal kommune er at «Tydal skal være et trygt sted å bo og besøke». En overordnet beredskapsplan i kommunen er et nødvendig hjelpemiddel for raskt å kunne reagere rasjonelt og effektivt i kritiske situasjoner	Planen ses i sammenheng med kommunens overordnede ROS-analyse Planen oppdateres hver årlig, samt i forbindelse med øvelser og reelle hendelser.	Revisjon av helhetlig risiko og sårbarhetsanalyse bør gjennomføres i løpet av planperioden (2020-2023).
Klima og energiplan	Blant annet med hjemmel i Pbl. §6-2 er det fastsatt ved kongelig res. 04.11.09 at kommuner skal gjennom planlegging og øvrig myndighets og	Tydal har varslet oppstart og vedtatt planprogram for Klima og energiplan.	2021

	virksomhetsutøvelse stimulere og bidra til reduksjon av klimagassutslipp, samt økt miljøvennlig energiomlegging.		
Trafikksikkerhetsplan	Formålet med en kommunal trafikksikkerhetsplan er å koordinere og øke kommunens innsats i trafikksikkerhetsarbeidet, og på den måten bidra til å redusere antall skadde og drepte i trafikken.	Tydal er en av få godkjente «Trafikksikker kommune» i Trøndelag.	Årlig tiltaksplan
Teknikk og miljø			
Boligpolitisk plan	Skal sikre en boligutvikling som bidrar til sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft. Stimulere til økt tilflytting, boligbygging/etablering, samt legge til rette for at private utbyggere bygger sentrumsnære leiligheter.	Vedtatt i k-sak 0029/08. Tillegg til planen vedtatt i k-sak 33/14 ifm. byggingen av kommunale boliger i Husvoldlia. Planen var foreslått revidert i 2017/18. Dette ble ikke gjennomført.	Rullering/revisjon 2021/2022.
Hovedplan for vann, avløp og vannmiljø	Sikre tilstrekkelig forsyning av drikkevann av god kvalitet som ikke inneholder helseskadelig forurensing av noe. Sørge for at alt avløpsvann blir tatt hånd om på en betryggende måte slik at forurensing ikke oppstår. Når det gjelder vannmiljø så skal det være helhetlig og økosystembasert forvaltning av alt vann.	Avløpsplan er fra 2002, hovedplan vannforsyning finnes ikke.	Det bør utarbeides en felles plan i etterkant av ny kommunal arealplan.
Plan mot akutt forurensing	Kommuner skal sørge for nødvendig beredskap mot mindre tilfeller av akutt forurensning som kan inntreffe eller medføre skadevirkninger innen kommunen, og som ikke dekkes av privat beredskap etter §§ 40- 42 i forurensingsloven	Det er prosjektstilling på dette området i IUA (Interkommunalt Utvalg mot Akutt forurensing). Tar seg av, og bistår kommunene i utarbeidelse av ny plan.	Pågår.

Kommunal vegplan	Målsetningen er god drift og vedlikehold av kommunale veger. Strategier og tanker om kommunal veg fremover. Her vil også prioritering for budsjettmidler ol. være nedfelt.	Dette er ingen fullstendig plan, mer en opplisting av kommunal veg. Sist revidert i 2014.	Revideres når det foreligger ny KPA
Brannberedskapsplan	Kommunen skal sørge for å ha et brannvesen som kan ivareta forebyggende og beredskapsmessige oppgaver etter loven på en effektiv og sikker måte. Brannvesen er snart den eneste beredskapen som er igjen i bygdene, og det er viktig å ha tilstrekkelig kompetanse. Oppgavene går ikke lenger bare på brann.	Tydal kommune sin branordning er fra 2010 og er bygd på en ROS-analyse gjennomført da. Utfordringene for brannvesenet har endret seg ganske mye de senere årene. Det er derfor på tide med en rullering. Likevel må vi vite hvilke brannsamarbeid Tydal skal tilhøre for å kunne vite hvordan denne skal utarbeides. Den må derfor avvente til brannsamarbeid er valgt.	Revideres når samarbeidsmodell Værnesregionen eller Røros er valgt.
Avfallsplan	Planen har til formål å verne om det ytre miljø mot forurensning og redusere mengden av avfall og fremme en bedre behandling av avfallet.	Innherred renovasjon tar seg av dette på vegne av Tydal kommune.	
Geodataplan			2021
Vedlikeholdsplan for kommunale bygg	Målet med planen er å gi en oversikt over de kommunale bygningenes standard, og danne grunnlag for prioriteringer i budsjett og driftssammenheng.	Kommunen har solgt en del bygningsmasse, men også skaffet noe nytt. Dette medfører at planen må revideres. Det er viktig å ha en plan for gjennomføring av vedlikehold for å få mest mulig ut av midlene til vedlikehold. I dag er det mye «ad-hoc»	Førsteutkast til politisk behandling 2021.

		på vedlikehold av bygningsmasse.	
Helse og omsorg			
Helse og omsorgsplan	Planen skal være en del av sektorens styrings – og internkontrollsystem. Den skal fremme og sikre utvikling i tjenestene, i tråd med sentrale føringer, lovverk og samfunnet for øvrig. Planen skal videre sikre at det planlegges for at alle personer som oppholder seg i kommunen nå og i fremtiden, tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester med god kvalitet, og som er tilpasset den enkeltes behov. Planen skal også bidra til best mulig ressursutnyttelse og en bærekraftig utvikling av tjenestetilbudene.	Arbeidet med planen er startet	Ferdigstilles 2021
Plan for svangerskaps og barselomsorg	Planen skal være grunnlaget for et helsefaglig trygt, likeverdig og forutsigbart tilbud til gravide og deres familier. Planen er en fagplan under kommunedelplan for helse, sosial og omsorg. Nasjonale retningslinjer og anbefalinger ligger til grunn.	Utgår 2020	Revisjon 2021
Plan for smittevern			
Plan for helsemessig og sosial beredskap Inkl. Plan for krisegruppa (psykososialt kriseteam)	Planen skal være et verktøy for å kunne fortsette, eller om nødvendig legge om og utvide driften under krig og ved kriser og katastrofer i fredstid.	Planen oppdateres hver årlig, samt i forbindelse med øvelser og reelle hendelser.	Revisjon bør gjøres i løpet av planperioden (2020-2023) ifbm. revisjon av overordnet ROS.
Ruspolitisk handlingsplan		Sak om ansvarlig festkultur ble fremmet i kommunestyret 18.06.20.	
Oppvekst			

Beredskapsplan for Tydal barne- og ungdomsskole			
Beredskapsplan for Tydal barnehage			
Plan for arbeidet med elevens psykososiale arbeidsmiljø			
Næring og landbruk			
Strategisk næringsplan 2014-2024	Planen skal gjøre Tydal kommune til et enda bedre sted å bo, arbeide og etablere virksomhet i framtida. Planen skal være et verktøy for tilrettelegging for næringsutvikling.		2020-2021
Kulturplan 2012-2026	Kulturplanen skal være et strategisk verktøy for utvikling av kulturlivet i kommunen. Prioriteringer og gjennomføringstidspunkt vil være knyttet til årlige vedtak i budsjett og handlingsplan.		Revisjon senest 2026
Tiltaksplan for landbruket 2021-2024	Fokus på virkemiddel og tiltak for positiv framtidig utvikling i landbruksnæringa.		Politisk behandling innen utgangen av 1. kvartal 2021.
Beitebruksplan 2021-2025	Systematisert presentasjon av beitearealene i kommunen og bruken av disse arealene til beiting med husdyr.		Politisk behandling innen utgangen av 1. kvartal 2021.
Hovedplan for skogsveier 2021-2030	Skal på grunnlag av skogressursene og det veinettet som eksisterer, synliggjøre behovet for nye skogsveier. Sikre landbruksfaglige helhetsløsninger hvor det samtidig tas hensyn til miljøverdier knyttet ti naturmiljø, landskap, kulturminner og friluftsliv, og andre interesser som blir berørt av vegframføringen.		Politisk behandling 2021

Kommunedelplan idrettsanlegg og kulturbygg	Oversikt over investeringer og finansiering	Rulleres som en del av budsjettarbeidet.	Inngår i budsjettdokumentet. Fireårig og rulleres årlig.
Plan for idrettsanlegg, kulturbygg, friluftsliv og folkehelse 2021 - 2025			Politisk behandling 2021
Kommuneøkonomi			
Økonomiplan og handlingsprogram. Årsbudsjett			Årlig rullering.